

Inledning & syfte

Underlag till Huvudrapport Tre Skärgårdar

Delrapport 1

Inledning & syfte

Underlag till Huvudstudie Tre Skärgårdar

Författare: Susanne Gustafsson

Granskare: Saga Ekelin

2020-06-13

www.treskargardar.com

Innehållsförteckning

1	Bakgrund.....	4
1.1	Inledning	4
1.2	Havs-och vattenmyndighetens (HaV) uppdrag.....	4
1.3	Östersjöstrategin	5
1.4	Blue Growth.....	6
1.4.1	Sveriges maritima strategi	6
1.5	Ekologiskt och biologiskt signifikanta områden (EBSA).....	6
2	Projektet Tre Skärgårdar	7
2.1	Övergripande målsättning	7
2.2	Förväntningar	7
2.3	Målgrupper	7
2.4	Organisation	7
3	Byggklossar i ekosystembaserad förvaltning	8
3.1	Ekosystemansats	8
3.2	Förvaltningar, urval av berörda	9
3.2.1	Vattenförvaltning (Water Management).....	9
3.2.2	Havsmiljöförvaltning (Marine environment management).....	10
3.3	Fysisk planering	11
3.3.1	Kommunal planering.....	11
3.3.2	Regional planering	11
3.3.3	Kustzonsplanering	12
3.3.4	Havsplanering.....	12
3.3.5	Havsplanering i Finland: Åboland och Åland	14
3.3.6	Internationellt samarbete om havsplanering	17
3.3.7	Art- och habitatdirektivet	17
3.3.8	EU:s gemensamma fiskeripolitik	18
3.3.9	FN:s hållbarhetsmål (Sustainable Development Goal, SDG) – Agenda 2030.....	18
3.3.10	Havs- och vattenmyndigheten.....	19
3.4	Ekosystemtjänster	20
4	Land-Hav-överskridande frågor.....	21
4.1	Land Sea Interactions, LSI	21
4.2	Source-to-Sea (S2S).....	23

1 Bakgrund

1.1 Inledning

Havet är en global naturkraft som utgör grunden för den blå planeten som vi lever på. Det täcker 71% av vår planets yta och utgör 95% av volymen av allt tillgängligt utrymme för liv. Det är ett livsuppehållande system för jorden och en global allmänning som ger oss gratis varor och tjänster, allt från mat vi äter till syret vi andas.

Under tusentals år har vi betraktat havet som oändligt. Vi kunde segla på det i evigheter och fortfarande upptäcka nya hav. Vi kunde fånga så mycket fisk vi ville och det fanns alltid mer. Vi kunde slänga vårt avfall direkt i havet och det försvann. Även om liknande synsätt till vårt förhållande till havet fortfarande finns kvar på vissa delar av jorden och inom vissa verksamheter, så vet vi idag att våra resurser inte är oändliga. Inte ens i havet. Idag vet vi att vi måste värna om den biologiska mångfalden för den ger motståndskraft mot klimatförändringar, och vi måste samsas om de resurser som finns inom ekosystemens ramar.

Att hitta möjligheter för mångbruk av havet och att hitta lösningar för samexistens för dessa är några av de viktigaste utmaningarna som vi står inför när vi planerar för framtiden. Att öka samarbetet över gränserna, nationsövergripande och sektorsövergripande, kan bidra till att hitta lösningar för bättre förvaltning av land och hav i skärgårdsområdena i framtiden.

Projektet Tre Skärgårdar föreslår sätt att göra just det.

Figur 1: Projektområdet tre skärgårdar omfattar skärgårdarna i Stockholm, Åland samt Egentliga Finland. © CCBY: Finska Lantmäteriverkets Terrängdatabas 25/05/2020 samt Svenska Lantmäteriverket.

Denna delrapport syftar till att ge mer bakgrund och förståelse för begrepp som används i projektets huvudrapport. Upplägget är som en katalog.

1.2 Havs-och vattenmyndighetens (HaV) uppdrag

I sitt uppdrag har Havs- och Vattenmyndigheten bland annat att:

- stödja regional utveckling och tillväxt
- arbeta för samverkan och utveckling av Östersjöregionen
- bidra till Östersjöstrategins genomförande
- utveckla en ekosystembaserad förvaltning av havs- och vattenmiljön

1.3 Östersjöstrategin

Projektet Tre Skärgårdar syftar till att bidra till Östersjöstrategins genomförande. Östersjöstrategin antogs 2009 och är en överenskommelse mellan medlemsstaterna i EU och Europeiska kommissionen om att fördjupa samarbetet mellan länderna runt Östersjön för att möta de gemensamma utmaningar som länderna i regionen står inför idag. Den innefattar bland annat målsättningar om att skapa god havsmiljö och förebygga effekterna av klimatförändringar. Fokus skall i allt arbete som berör Östersjöstrategin, såsom tre skärgårdar, ligga på den gemensamma problemlösningen och samarbetets alla möjligheter.

Östersjöstrategin har tre huvudsakliga mål:

- Rädda havsmiljön
- Länka samman regionen
- Öka välståndet

Varje mål är indelat i mer specifika delmål. Genom egna målsättningar och de nära kopplingarna till Pan Baltic Scope projektets delaktivitet FiAxSe, kan projektet Tre Skärgårdar bidra till måluppfyllnad för samtliga tre mål i Östersjöstrategin. Åtgärder inom projektet Tre Skärgårdar kan kopplas direkt till följande mål och delmål:

Tabell 1. Mål och delmål för Östersjöstrategin, som kan kopplas mot projektet

Mål	Delmål
Rädda havsmiljön	Rent vatten
	En rik och levande biologisk mångfald
	En ren och säker sjöfart
	Ett bättre samarbete för en god havsmiljö
Länka samman regionen	Sammanlänkade människor

I handlingsplanen för EU:s Östersjöstrategi har de tre huvudsakliga målen för strategin delats in i mer specifika policyområden. Strategin inbegriper också ett antal horisontella åtgärder som är avsedda att på ett övergripande sätt föra länderna i Östersjöregionen närmare varandra och öka det tvärsektorieella samarbetet mellan dem. Projektet Tre Skärgårdar faller även in under en av Östersjöstrategins fyra horisontella åtgärder, som syftar till att svetsa samman länderna i Östersjön och stärka samarbetet.

Tabell 2. Horisontell åtgärd inom Östersjöstrategin som faller in i projektet

Åtgärd	
Spatial Planning	Främja användningen av fysisk planering i havs-, kust- och landområden i alla medlemsstater runt Östersjön och utveckla ett gemensamt synsätt för gränsöverskridande samarbete

1.4 Blue Growth

Blue Growth är en EU-antagen internationell strategi vars primära fokus, liksom den svenska Maritima strategin, ligger på hållbara maritima näringar. Strategin byggs upp i steg och utvalda komponenter av den kan appliceras på tre skärgårdar enligt Tabell 3. Projektet skall utveckla genomförandestöd för utvecklingssektorerna i en utvald del av Östersjön, som är ett av Blue Growths fokusområden.¹

Tabell 3. Tre skärgårdar inom ram för Blue Growth

1. Utvecklingssektor	2. Genomförandestöd	3. Havsbassäng
Vattenbruk	Utökad marin kunskap	Östersjön
Kustturism	Havsplanering	
Marin bioteknik	Integrerad och samordnad marin och maritim övervakning	

1.4.1 Sveriges maritima strategi

Projektet Tre Skärgårdar knyter väl an till, och skall utföras i enlighet med, Sveriges maritima strategi. Till skillnad från Östersjöstrategin är det en nationellt antagen strategi i Sverige för att genomföra EU:s strategi om Blue Growth, och fokuserar därför på maritima förhållanden och näringar i Sverige. Strategin syftar till att stödja konkurrenskraftiga, innovativa och hållbara maritima näringar som kan bidra till ökad sysselsättning, minskad miljöbelastning och en attraktiv livsmiljö.²

1.5 Ekologiskt och biologiskt signifikanta områden (EBSA)

FN-konventionen för biologisk mångfald, CBD, har pekat ut områden som utifrån vetenskapliga kriterier bedöms som ekologiskt eller biologiskt signifikanta områden. Dessa områden (EBSA, Ecologically or Biologically Significant Marine Areas – Special places in the world's oceans) har inte något rättsligt skydd i sig utan utpekandet visar på områden som är av ekologisk och biologisk betydelse, vilket ska kunna beaktas i olika sammanhang.

EBSA-områden tjänar, på ett eller annat sätt, viktiga syften för att stödja ett hälsosamt och hållbart hav samt de många tjänster som det tillhandahåller. För att stödja effektiva åtgärder från ansvariga organisationer är det avgörande att bygga en sund förståelse för de ekologiskt och biologiskt mest betydelsefulla havsområdena som stöder sunda marina ekosystemtjänster.

Inom ramen för konventionen antogs 2018 nio EBSA-områden. Fem av områdena ligger i havet, och ett är området inom projektet Tre Skärgårdar. Det klassas som EBSA då det har följande värden:

- Geomorfologiskt, biologiskt och ekologiskt varierande skärgårdsområden:
  - skyddad innerskärgård
  - mellanskärgård med stora öar
  - ytterskärgård med tusentals små öar och skär
- Ålands hav är ett öppet havsområde med den andra djupaste djuphålan i Östersjön, 300 m
- En mix av sötvattens-, brackvattens- och marina arter
- Hundratals laguner, smala sund, grunda vikar, estuarier och våtmarker; viktiga områden för fisk och fågel
- Området gynnar viktiga populationer av vikare och gråsäl

¹ *Blue Growth*, European Commission, Maritime affairs, 2019

² *En svensk maritim strategi – för människor, jobb och miljö*, Regeringskansliet, 2015

2 Projektet Tre Skärgårdar

Havs- och Vattenmyndigheten har under 2019 och 2020 genomfört projektet Tre Skärgårdar. Projektet är ett ambitiöst och omfattande åtagande som inbegriper utveckling av, samt samordning mellan, regional utveckling och tillväxt i Östersjöregionen ur ett hållbarhetsperspektiv. Namnet Tre Skärgårdar syftar på Stockholms skärgård, Ålands skärgård samt Åbo Skärgård i Finland som i norra Östersjön bildar ett världs-unikt stråk av sammanhängande grunda skärgårdar.

Projektet bidrar till regional utveckling och samhällstillväxt väl förankrat i ekosystemansatsen samt över internationella gränser, och lägger grunden för en blomstrande och samverkande region i de tre skärgårdarna.

Havs- och Vattenmyndighetens uppdrag, se kapitel 1.2, kan appliceras väl på projektet Tre Skärgårdar. I myndighetens regleringsbrev för 2019, i Havs- och vattenmiljöanslaget Villkor 15, anges att myndigheten ska utveckla Östersjösamarbeten. Val av geografiskt område gjordes utifrån att de tre skärgårdarna innehåller goda förutsättningar att utveckla de i kapitel 1.2 nämnda verksamhetsområdena.

2.1 Övergripande målsättning

Projektets övergripande målsättning att undersöka, utveckla, ge förslag och enkelt beskriva hur ekosystemen och deras utveckling och därmed sammanhängande tjänster kan stödja och stimulera en sund samhällsekonomisk utveckling i de berörda skärgårdsområdena. Detta sker genom ett utvecklat samarbete över landsgränser och utvecklat östersjösamarbete.

2.2 Förväntningar

Projektet Tre Skärgårdar förväntas bidra till regional utveckling och samhällstillväxt väl förankrat i ekosystemansatsen samt över internationella gränser, och lägga grunden för en blomstrande och samverkande region i skärgårdarna Stockholm, Åland och Åbo. Projektet ska på en mer detaljerad nivå drivas av nya innovativa förslag och möjligheter och projektet ska lyfta fram digitaliseringens möjligheter och utmaningar gällande landsbygdsutveckling, demografiska och utbildningsutmaningar samt lokalsamhällets betydelse av ekosystemtjänstleveranser för en hållbar samhällsekonomisk tillväxt.

Likt Östersjöstrategin är ambitionerna med projektet breda och öppna för tolkning, där tvärsektorieella helhetsgrepp, nya tankesätt och former för samverkan är de åtgärder som skall föra oss närmare gränsöverskridande hållbar tillväxt.

2.3 Målgrupper

Det finns flera olika målgrupper som kopplar till olika delar i projektet. En övergripande målgrupp för projektet som helhet, och huvudrapporten i synnerhet, kan sägas vara "förvaltningen". Detta kan beskrivas som centrala myndigheter inklusive dess politiska nivåer. Exempel på dessa är HaV, länsstyrelsen, regioner och kommuner, Landskapsregeringen Åland, Ministeriet i Finland, Egentliga Finlands landskapsförbund. För att nå dessa definierade målgrupper kan den övergripande styrgruppen vara ett stöd.

2.4 Organisation

För genomförande av projektet upphandlades under våren 2019 konsulten Anthesis Enveco AB, som tillsammans med sina partners Digital Riktning och Coinnovate fick uppdraget att projektleda, samordna och ge förslag på utredningar, uppdrag och delstudier samt genomföra dessa.

Arbetet i uppdraget har löpande skett i nära kontakt med den interna styrgruppen på HaV som består av Thomas Johansson, Maria Hellsten, Mikael Krysell och Magnus Petzäll.

HaV har för projektet Tre Skärgårdar haft en övergripande styrgrupp bestående av representanter från alla de tre skärgårdarna:

- Jakob Granit, HaV
- Gustav Hemming, regionråd Stockholm

- Åström Göran, avd.ch. Länsstyrelsen Stockholm
- Mikael Wennström, representant för Landskapsregeringen Åland
- Tiina Tihlman, Ministerial Adviser, Finland
- Heikki Saarento, Planeringschef Egentliga Finlands Förbund

3 Byggklossar i ekosystembaserad förvaltning

Här kommer nu att förklaras några begrepp som är viktiga i sammanhanget för projektet Tre Skärgårdar. Ekosystemansatsen är en metod att se på all användning av resurser som att det inkluderar ekosystem, såväl som demokrati och delaktighet och kan utgöra en grund för förvaltning och planering. Ekosystemansatsen är grunden som förvaltning och planering kan byggas på. Förvaltning handlar om hur vi sköter våra resurser. Fysisk planering är ett verktyg för förvaltningen att använda sig av, och den visar var viktiga områden för ekosystemtjänster finns och hur de kan säkras för framtiden. Ekosystemtjänster är resultatet av god förvaltning och planering, det kan tänkas som en pyramid med ekosystemansatsen som en grund.

Figur 2: Ekosystemansatsen är grunden som förvaltning och planering kan byggas på.

3.1 Ekosystemansats

Ekosystemansatsen är en strategi för bevarande av naturvärden, hållbart nyttjande och rättvis fördelning av naturresurser, med målet att säkerställa att användningen av ekosystemen sker inom deras gränser.

FN:s konvention om biologisk mångfald utgör en av de viktigare internationella grunderna för ekosystemansatsen. Ekosystemansatsen utgår från tolv principer. Principerna kallas för Malawiprinciperna, efter den konferens i Malawi där de först formulerades.

Principerna beskriver arbetssätt som förutom att ha hållbarhetsfokus bygger på demokrati och medbestämmanderätt. Förvaltning och miljö- samt planeringslagstiftning bygger redan till stor del på dylika principer och de utgör grunden till allt hållbarhetsarbete.

Portalparagrafen "Samhällets intressen bestämmer förvaltningens mål" pekar just på samhällets intressen, en samling av de allmänna och de enskilda intressena som finns i samhället. Detta ska vara ledande när vi utför det arbete som gör att vi förvaltar våra livsmiljöer på ett sätt så att vi kan nyttja våra ekosystemtjänster.

Tabell 4. Malawiprinciperna – Ekosystemansatsens tolv principer

1. Samhällets intressen bestämmer förvaltningens mål
2. Förvaltningen bör vara decentraliserad till den lägsta tillämpbara nivån och engagera alla för att kunna balansera lokala och allmänna intressen
3. De som genomför förvaltningen bör beakta effekterna (verkliga eller tänkbara) på närliggande eller andra ekosystem

1. Samhällets intressen bestämmer förvaltningens mål
4. Det är grundläggande att förstå ekosystemets värde ur ett ekonomiskt perspektiv. Förvaltningen bör bland annat
  - a. reducera subventioner som leder till utarmning av biologisk mångfald
  - b. skapa incitament som främjar biologisk mångfald och hållbart nyttjande
  - c. i möjligaste mån integrera kostnader och vinster i ett givet ekosystem
5. Bevarande av ekosystemens struktur och funktion för att upprätthålla ekosystemtjänster bör vara ett prioriterat mål, då fungerande ekosystem har förmåga att motstå förändringar
6. Ekosystemen bör förvaltas inom ramen för dess funktioner, försiktighetsprincipen ska tillämpas
7. Ekosystemansatsen bör tillämpas på lämplig skala i tid och rum
8. Kunskap om att tidsfördröjningar påverkar ekosystemprocesser, innebär att långsiktiga mål för förvaltningen bör sättas
9. Förvaltningen måste acceptera att förändring är oundvikligt
10. Ekosystemansatsen bör integrera bevarande av biologisk mångfald och ett hållbart nyttjande av densamma
11. Ekosystemansatsen bör beakta all typ av relevant information, även vetenskaplig och traditionell och lokal kunskap, innovationer och metoder
12. Ekosystemansatsen bör involvera alla relevanta sektorer i samhället och vetenskapliga discipliner

Naturvårdsverket sammanfattar principerna under följande rubriker (NV, 2019):

- gemensamma mål och delaktighet
- naturens kapacitet att producera varor och tjänster sätter gränser
- kunskap är en källa till framgång
- att göra eller inte göra –men det kostar
- avgränsningar i tid och rum
- flexibilitet i förvaltningen

3.2 Förvaltningar, urval av berörda

”Att sköta eller administrera något för någon annans räkning. Speciellt används termen för att beteckna den organisation, offentlig förvaltning, som har till uppgift att bereda och verkställa de politiska besluten.”³

Tre förvaltningsperspektiv – hav, vatten, havsplanering – har sin bas i EU direktiv gemensamma för de tre regionerna. Vattendirektivet, havsmiljödirektivet samt havsplaneringsdirektivet. Avsnittet behandlar det svenska förvaltningssystemet inom de tre direktiven. Finlands och Ålands system redogörs för i avslutande illustration.

3.2.1 Vattenförvaltning (Water Management)

Vi ska ha tillräckligt mycket vatten av god kvalitet, både idag och imorgon. EU:s ramdirektiv för vatten (eller vattendirektivet) anger vad EU-länderna minst ska klara vad gäller vattenkvalitet och tillgång på vatten.

---

³ Nationalencyclopedia (NE)

Vattendirektivet (2000/60/EG), Water framework directive (WFD), antogs 2000 och syftar till att skydda och förbättra EU:s alla vatten. Ansvar för genomförandet av vattenförvaltningen har de fem länsstyrelser som är vattenmyndigheter (Vattenmyndigheterna). Havs- och Vattenmyndigheten stödjer Vattenmyndigheterna genom vägledning och tar fram föreskrifter. Havs- och Vattenmyndigheten rapporterar arbetet till EU. Alla medlemsländer i EU har infört vattendirektivet i sina länders lagstiftning och har därmed förbundit sig att genomföra alla delar i direktivet.

3.2.1.1 Miljö kvalitetsnormer

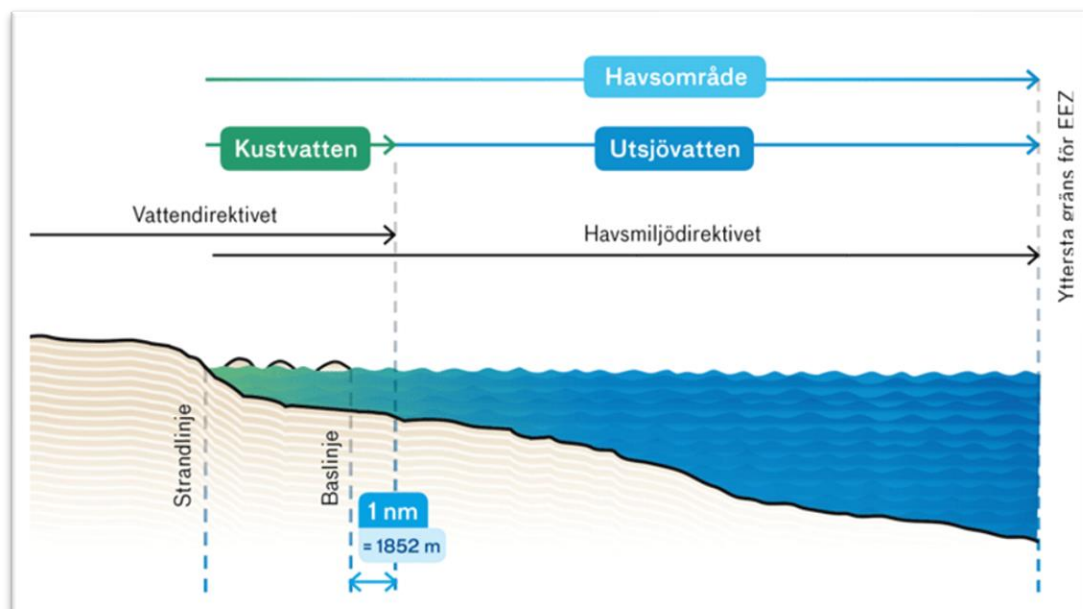
Miljö kvalitetsnormer finns för samtliga yt- och grundvattenförekomster. Miljö kvalitetsnormerna används för att ange krav på vattnets kvalitet i flera olika avseenden (status, gräns- och riktvärden som inte får överskridas eller underskridas) och för att uppnå minst god yt- eller grundvattenstatus eller god ekologisk potential. Under vissa förutsättningar finns det utrymme för undantag där andra allmänintressen ska vägas mot vattenförvaltningens krav, exempelvis den planerade storhamnen Norvik i södra Stockholms skärgård. Myndigheter och kommuner måste säkerställa att normerna uppfylls vid verksamhetsprövningar, vattentillsyn och normerna måste även iakttas vid översikts- och detaljplanering samt planläggning.

3.2.2 Havsmiljöförvaltning (Marine environment management)

Den marina miljön i Europa är ett värdefullt arv som måste skyddas och bevaras. Havsmiljödirektivet är miljöpelaren i EU:s integrerade havspolitik. Det är EU:s gemensamma ramverk för havsmiljön eller havsmiljödirektivet, Marine Strategy Framework Directive (MSFD), och omfattar marina vatten från kusten till yttersta gränsen för ekonomisk zon. Havs- och Vattenmyndigheten ansvarar för den svenska havsmiljöförvaltningen.

Havet utgör en oundgänglig resurs för människan och samhället. De marina ekosystemen erbjuder ett rikt utbud av varor och tjänster, så kallade ekosystemtjänster, som människan behöver, exempelvis livsmedel och upplevelser av olika slag. Livskraftiga ekosystem utgör därför grunden för nyttjandet av havets resurser.

Även inom havsmiljöförvaltningen finns miljö kvalitetsnormer, se 3.2.1.1.

Figur 3: Indelning av havsområde från strand till och med den yttersta gränsen för svensk ekonomisk zon (EEZ). Illustration: Havs- och Vattenmyndigheten ⁴

I figur 3 visas en bild över indelningen av havsområdet och olika benämningar:

- Havsområde är vatten och havsbotten med underliggande jordlager, från strandlinjen till och med yttersta gränsen för svensk ekonomisk zon (EEZ).
- Kustvatten är vatten från strandlinjen till och med en nautisk mil utanför baslinjen. Vatten i övergångszon ingår inte.
- Utsjövatten är vatten från en nautisk mil utanför baslinjen till och med yttersta gränsen för svensk ekonomisk zon (EEZ).

Med andra ord så är havsområde = kustvatten + utsjövatten, se figur 3.

3.3 Fysisk planering

Fysisk planering handlar om att bestämma hur mark- och vattenområden ska användas. Enligt plan- och bygglagen (PBL) ska olika samhällsintressen vägas mot varandra i en öppen och demokratisk process samtidigt som enskildas rättigheter ska beaktas. I Sverige har kommunerna ett stort ansvar för planering.

Det svenska planeringssystemet enligt PBL utgörs av regionplan, översiktsplan, områdesbestämmelser och detaljplan. I miljöbalken regleras den nationella havsplaneringen. Det är enbart områdesbestämmelser och detaljplan som är juridiskt bindande dokument, medan regionplan och översiktsplan kan ses som den övergripande inriktningen för kommunen under en längre tidsperiod och vara ledande i framtagande av detaljplan och vid lovgivning.

3.3.1 Kommunal planering

Fysisk planering handlar om hur mark och vattenområden bör användas, var bebyggelse och infrastruktur ska ligga och hur den bör vara utformad. Kommunen ansvarar för den fysiska planeringen. Plan- och bygglagen styr kommunernas fysiska planering. Det finns två huvudtyper av kommunala fysiska planer: översiktsplaner och detaljplaner.

Översiktsplanen ska täcka hela kommunens yta, dvs allt land och hav för hela Sveriges territorium ska vara översiktsplanerat. Översiktsplanen ska hållas aktuell. Den visar i grova drag hur kommunen vill att stad och land ska utvecklas, vilka områden som bedöms vara lämpliga för ny bebyggelse och var det inte bör byggas av olika skäl. Översiktsplanen vägleder detaljplanering och bygglov men är inte bindande.

Detaljplaner upprättas i allmänhet när det ska byggas nytt i en tätort eller annan sammanhållen bebyggelse. De reglerar mer i detalj var nya byggnader får placeras och hur de ska utformas. En detaljplan omfattar ofta ett eller några kvarter. Den ger byggrätt och är bindande, det vill säga det som anges i detaljplanen är också det som blir en laglig rättighet att bygga.

Kommunernas fysiska planering och dialog med medborgare och berörda är grunden för Sveriges tillämpning av integrerad kustzonsplanering.⁵

3.3.2 Regional planering

Förutsättningarna för regional planering skiljer sig åt i olika delar av landet. I områden med högt bebyggelsetryck har den regionala planeringen en mer fysisk inriktning. Tillväxten gör till exempel att man behöver avsätta mark för att tillmötesgå en ökad efterfrågan på ny bebyggelse och infrastruktur. I områden

---

⁴ <https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljomal--direktiv/havsmiljodirektivet/havsmiljodirektivet.html>, 2020-04-23

⁵ Så planeras Sverige, Boverkets allmänna råd, 2020-04-22, <https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/>

med svag eller negativ befolkningsutveckling ser behoven annorlunda ut och där kan planeringen exempelvis användas som verktyg för att långsiktigt stärka underlaget för olika typer av service och tjänster.

En stor utmaning idag är att utveckla metoder för arbetet med regional tillväxt och planering som på bästa sätt kan möta och ta tillvara de olika lokala och regionala förutsättningarna. Detta är en viktig utgångspunkt i regeringens nationella strategi för hållbar regional tillväxt och attraktionskraft 2015-2020.

Efter förändringarna av PBL som trädde i kraft 1/1 2019 reglerar lagen den regionala fysiska planering som ska ske i Skåne och Stockholms län. Regional fysisk planering är tänkt att införas i ytterligare län när behov av och förutsättningar för sådan planering finns, som ett led i att åstadkomma mer enhetlighet i landet. Regionen ansvarar för den regionala planeringen.

Regionen ska upprätta och anta en regionplan som ska ange grunddragen för användningen av mark- och vattenområden och de riktlinjer för lokalisering av bebyggelse och byggnadsverk som har betydelse för länet. Planen ska ge vägledning för beslut om översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser. Regionplanen ska aktualitetsprövas en gång per mandatperiod och är inte bindande. Regionen har också ansvar för att verka för insatser som kan bidra till att det långsiktiga behovet av bostäder kan tillgodoses samt verka för insatser som kan bidra till att minska länets klimatpåverkan och dess effekter.

Regionen ska upprätta och fastställa länsplaner för regional transportinfrastruktur enligt lagen (2010:630) om regionalt utvecklingsansvar. Transportfrågorna är till sin natur gränsöverskridande och är därför en viktig del av den regionala planeringen. För att öka den regionala konkurrenskraften och nå en hållbar utveckling behöver man stärka samspelet mellan exempelvis vägar, kollektivtrafik och bebyggelse. Regionen och kommunerna inom ett län ansvarar gemensamt för den regionala kollektivtrafiken. Kollektivtrafiken styrs av lagen (2010:1065) om kollektivtrafik.⁶

3.3.3 Kustzonsplanering

Kustzonen har en stor attraktionskraft och är identitetsskapande för hela regioner då natur- och kulturmiljövärden samlas där. Därför är tillgänglighet till och utveckling av kustzonen en gemensam angelägenhet mellan stat, kommuner och regioner. I kustzonen finns många olika intressen vilket medför en komplexitet när det kommer till planerings- och utvecklingsfrågor. Avvägningar behöver göras mellan vilken utveckling som ska ges utrymme och vilka värden som ska bevaras.

Kustzonsplanering är i Sverige inte reglerad i lag, utan är en gemensam överenskommelse kring hur kust- och havsområdet mellan flera kommuner inom en region eller till och med över flera regioner ska utvecklas på ett långsiktigt hållbart sätt. Den ska fungera som en vägledning och stöd för den fysiska planeringen i kommunerna och främja en helhetssyn på bebyggelse, transport, samt blå och grön infrastruktur. Det är statens, kommunernas och regionernas gemensamma ansvar.

3.3.4 Havsplanering

Under senare år har trycket ökat på Europas havsområden och traditionella sektorer som sjöfart och fiske har fått konkurrens om utrymmet till havs av nyare användningar, till exempel den ökande vindkraften. Europeiska kommissionen såg därför ett behov av samarbete och lösningar över nationsgränserna. I juli 2014 beslutades om ett EU-direktiv för havsplanering. Direktivet är införlivat i respektive lands nationella lagstiftning och senast 2021 ska medlemsländerna ha tagit fram havsplaner. Havs- och Vattenmyndigheten ansvarar för den nationella havsplaneringen som beslutas av Regeringen. I Sverige regleras havsplaneringen i Miljöbalkens 4 kap 10§ samt Havsplaneringsförordning (2015:400).

---

⁶ Regional utvecklingsplan för Stockholm - RUF5 2050, Stockholm Läns Landsting, 2020

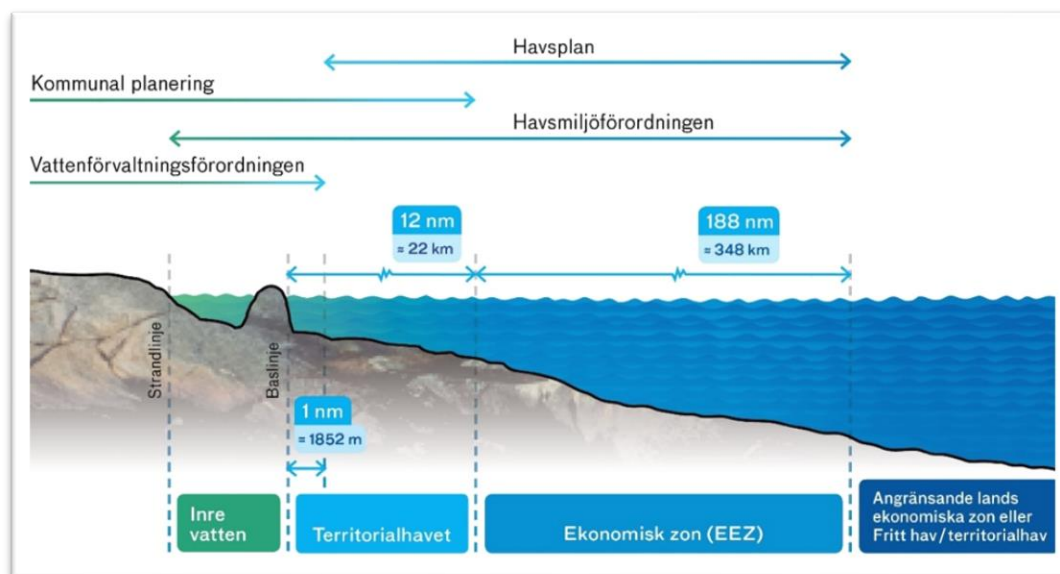
Figur 4: Planområdena för Sveriges tre havsplaner. Illustration: Havs- och Vattenmyndigheten

Havsplanering (Marine Spatial Planning, MSP) är till för att havet ska användas hållbart, nu och i framtiden. Många ska samsas om havet, och havsplanerna underlättar detta genom att ge vägledning kring vad som är den bästa användningen av havet ur ett helhetsperspektiv.

Havet och användandet av havets resurser ger många nyttor i vårt samhälle. Några exempel är miljöer för rekreation, produktion av livsmedel och förnybar energi samt utrymme för transporter. I och kring havet finns djur- och växtliv som är viktiga delar av ekosystemet och som utgör grunden för en rik biologisk mångfald som ger motståndskraft mot klimatförändringar. Det kommer nya innovativa användningar av havets resurser samtidigt som påfrestningarna på ekosystemen är stora. I havet finns också ett kulturlandskap som i stora delar är utforskat. Stora krav ställs på ett hållbart nyttjande av havets resurser samtidigt som det finns stora utmaningar, såsom förändrat klimat, ökad befolkning, urbanisering, och en globaliserad värld.

En havsplan ger vägledning om användning för de områden som omfattas av havsplanen, för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till deras beskaffenhet, läge och de behov som finns i samhället. Havsplaneringen avväger mellan olika intressen. Vägledningen ska användas av myndigheter, kommuner och regioner vid planläggning och prövning av anspråk på användning inom havsplaneområdet.⁷

⁷ *Havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet Statlig planering i territorialhav och ekonomisk zon*, Havs- och vattenmyndigheten, 2019-12-16, Göteborg

Figur 5: Havets indelning i olika svenska och europeiska förvaltningsgränser. Illustration: Havs- och Vattenmyndigheten

3.3.5 Havspanering i Finland: Åboland och Åland

De finska territorialvattnen och Finlands ekonomiska zon är indelade i tre planeringsområden för vars planering de åtta kustlandskapen ansvarar. Dessutom utarbetar Åland en egen havsplan för sitt havsområde. Havspanerna är till sin natur strategiska. Deras regionala utslag – havspaneringskartan – utformas i takt med att processen framskrider som ett utkast.

Målet för den finska havspaneringen är: "Ett rent hav är ett produktivt hav". Syftet med havspaneringen är att främja hållbar utveckling och tillväxt vad gäller ett havsområdes olika användningsområden, hållbar användning av havsområdets naturresurser och god status i den marina miljön.

EU:s strategi för blå tillväxt och havsstrategidirektivet är gemensamma riktgivande dokument för EU:s kuststater. Det bindande målet för de nationella staterna är en god ekologisk status i haven 2020. Den blå tillväxten ska anpassas samman med detta mål så att man samtidigt söker synergier mellan olika sektorer.⁸

Åland är en självstyrande del av republiken Finland och styrs av en landskapsregering. Eftersom Åland har egen planeringsbehörighet måste en egen havspan tas fram. Finland och Åland har båda infört havspaneringsdirektivets bestämmelser i sina respektive lagstiftningar.

⁸ Finlands havspaneringswebb, Miljöministeriet: <https://www.merialuesuunnittelu.fi/sv/>

Figur 6: Planområdena för Finlands och Ålands havsplaner i Tre Skärgårdars område. Foto: Susanne Gustafsson, Illustration: Satakunta region

Syftet och målet för Ålands havsplan är att främja en hållbar utveckling och tillväxt samt hållbar användning av marina resurser, samt att bidra till god vattenkvalitet och god miljöstatus av kust-och havsområden. För att göra det ska planen ge förslag till hur kust-och havsområdena ska användas i framtiden. I direktivet och den åländska lagen står att man då minst ska beakta, dvs på en karta beskriva eller i en text kommentera, en rad nämnda sektorer och områden såsom energi, sjötransport, fiske och vattenbruk samt naturvård.⁹

3.3.5.1 Skillnader och likheter i de tre skärgårdarnas havsplanering

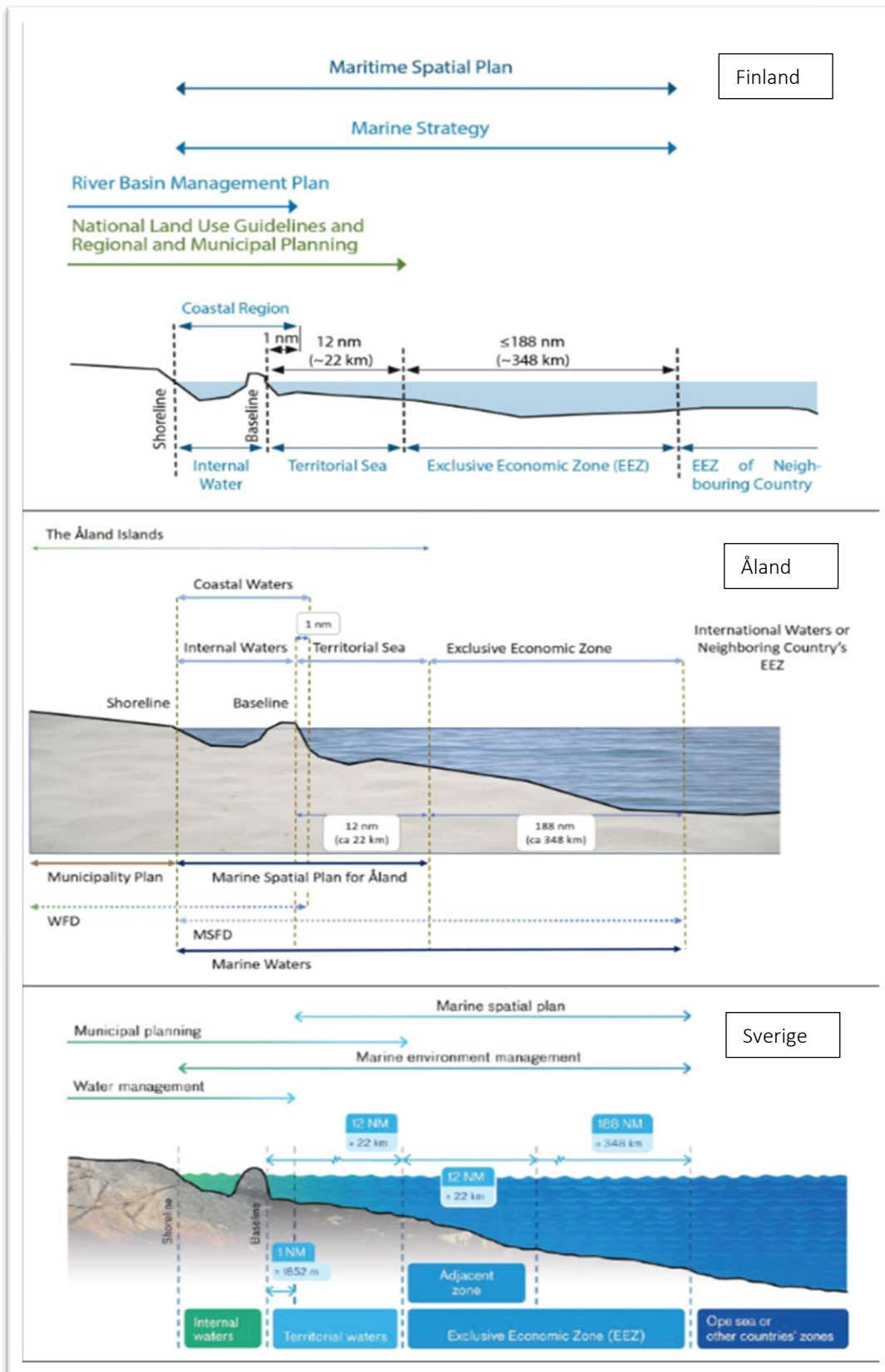
Gränserna för Vattendirektivet och Havsmiljödirektivet med dess tillhörande förvaltningar har samma utsträckning i de tre skärgårdarna. Vattendirektivet gäller över land och allt kustvatten, som enligt havsrätt och direktiv går ut till 1 sjömil utanför baslinjen. Havsmiljödirektivet börjar gälla vid kustlinjen och sträcker sig över allt marint vatten i området, det vill säga kustvatten och utsjövatten, se figur 3.

Vilka vatten som havsplaneras skiljer sig åt. I Sverige börjar de nationella havsplanerna vid linjen 1 sjömil utanför baslinjen och sträcker sig över hela resterande utsjövattnet, det vill säga territorialhav och exklusiv ekonomisk zon (EEZ), se figur 4. Finlands havsplaner sträcker sig över allt marint vatten från kustlinjen och ut till EEZ yttersta gräns, se figur 6. Ålands havsplan sträcker sig från kustlinjen och inkluderar inre vatten och territorial hav. Finland planerar även EEZ utanför Åland.

Bestämmelserna om kommunal- och regionalplanering skiljer sig också åt inom de tre skärgårdarna. I Sverige planerar kommunerna och regionerna allt svenskt territorium. Det vill säga allt land samt allt hav ut till territorialhavets yttre gräns. Även i Finland planerar kommunerna och landskapen allt territorium. På Åland däremot sträcker sig kommunernas planeringsområde endast till kustlinjen och ingen kommunal havsplanering finns alltså, se figur 7.

⁹ Ålands Landskapsregering: <https://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/hallbar-utveckling/marin-kustomradesplanering-havsplanering>

Figur 7: 3 skärgårdar, 3 havsplaner, 3 planeringsprocesser och alla förvaltnings- och planeringsgränser.

3.3.6 Internationellt samarbete om havsplanering

3.3.6.1 Koordinerad havsplanering

I enlighet med EU:s havsplaneringsdirektiv ska medlemsländerna samarbeta med andra medlemsländer för att samordna sina nationella planeringsprocesser. Planering som rör havets ekosystem är en central del i en koordinerad havsplanering och i planeringen ska en ekosystemansats tillämpas.

3.3.6.2 Baltic SCOPE

Sverige har lett två internationella samordningsprojekt där flera av länderna runt Östersjön medverkat, samt deltagit i flera andra. År 2015–2017 genomfördes Baltic SCOPE där sex medlemsländer runt Östersjön samarbetade kring informationsutbyte och gemensamma rekommendationer för planeringsfrågor gällande yrkesfiske, natur, energi och sjöfart. En rekommendation handlade om behovet av att arbeta gemensamt kring definition, kartläggning och bristanalys av värdefulla marina naturvärden (Baltic SCOPE, 2017).

3.3.6.3 Pan Baltic Scope

Under 2018–2019 pågick det uppföljande internationella projektet Pan Baltic Scope, som utökade deltagandet till åtta länder och byggde vidare på slutsatser i Baltic SCOPE. Pan Baltic Scope, medfinansierat av Europeiska unionens Europeiska havs- och fiskerifond, bestod av projektpartner från behöriga havsplaneringsmyndigheter på olika administrativa nivåer runt Östersjöregionen. Deltog gjorde Finland, Åland, Estland, Lettland, Polen, Tyskland, Danmark och Sverige samt organisationer som HELCOM, VASAB och Nordregio.

Projektet syftade till att uppnå sammanhängande havsplaner i Östersjöregionen och att bygga varaktiga makroregionala mekanismer för gränsöverskridande samarbete om havsplanering.

Exempel på en leverans är att visa exempel på tillämpning av konceptet grön infrastruktur i havet. Detta gjordes genom att utveckla en karta över gränsöverskridande värdefulla marina naturvärden och ekosystemtjänster. Länderna har tillsammans ett gemensamt ansvar att främja frågan i deras nationella havsplanering. En annan leverans från PanBalticScope var kartor över klimattillflykter för viktiga arter i Östersjön när klimatet förändras. Många rapporter kan laddas ner på www.panbalticscope.eu.

3.3.6.4 FIAXSE – delaktivitet i Pan Baltic Scope

Bottniska viken med skärgårdsområden delas av Finland, Åland och Sverige. Dessa vatten är fyllda med planeringsutmaningar och gränsöverskridande verksamheter och värden, och därför även med ett stort antal land-hav-kopplingar. Målet med FIAXSE-aktiviteten var att utveckla de verktyg och den kunskap som behövs för att säkerställa att det delade havet med unika miljöer kan bevaras, samtidigt som man främjar de möjligheter som den blå ekonomin ger. Flera sektorer med blå ekonomi är beroende av Bottniska viken med skärgårdsområden för sina inkomster.

Det var ur denna grupp som tanken om projektet Tre Skärgårdar föddes, för att kunna testköra idéer och föreslå lösningar på hur samarbetet över gränserna ska kunna tas vidare och börja genomföras.^{10 11}

3.3.7 Art- och habitatdirektivet

I Europas länder finns områden som är utpekade för att skydda enskilda arter och livsmiljöer. Dessa områden utgör det europeiska Natura2000-nätverket. De Natura2000-områden som skyddar naturtyper eller arter i vatten ska ingå i registret över skyddade områden.

---

¹⁰ Finland – Åland – Sweden Case, Pan Baltic Scope, 2020-04-22, <http://www.panbalticscope.eu/activities/cross-border-collaboration-and-consultation-to-support-national-msp-processes/finland-aland-sweden-case/>

¹¹ Slutrapport FIAXSE, Pan Baltic Scope, 2020-04-22, <https://arcg.is/1mfmDD> (StoryMap)

Huvudsyftet med Art- och habitatdirektivet är att uppnå en hållbar utveckling genom att främja den biologiska mångfalden samtidigt som man tar hänsyn till ekonomiska, sociala, kulturella och regionala behov. Införlivandet av art- och habitatdirektivet i den svenska lagstiftningen påverkade förutom miljöbalken även bl.a. skogsvårdslagen, jaktlagen och fiskelagen.

Av art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet framgår det att arter och livsmiljöer inom områden som ingår i Natura 2000-nätverket ska beredas ett särskilt skydd. Målet är att säkerställa att en gynnsam bevarandestatus uppnås för de arter eller livsmiljöer som omfattas av skyddet.

I Sverige har bestämmelserna i direktiven genomförts som bestämmelser om områdesskydd enligt 7 kap. miljöbalken. Särskild hänsyn ska tas till

- utrotningshotade arter
- arter som är känsliga för förändringar i sin livsmiljö
- arter som anses sällsynta på grund av storlek på population
- arter som kräver speciell uppmärksamhet på grund av den särskilda karaktären i artens livsmiljö

De mer specifika kraven för att uppnå gynnsam bevarandestatus i ett Natura 2000-område framgår av den bevarandeplan och/eller skötselplan som ska upprättas för sådana områden.

3.3.8 EU:s gemensamma fiskeripolitik

EU:s fiskeripolitik syftar till att för havsområdet:

- fastställa regler och kvoter för att uppnå ett hållbart fiske som inte skadar havsmiljön
- övervaka hur nationella myndigheterna tillämpar regelverket
- övervaka fiskeflottans storlek inom unionen
- bidra med finansiering och tekniskt stöd till initiativ som kan göra näringen mer hållbar
- hjälpa producenter, förädlingsföretag och distributörer att få skäliga priser för sina produkter
- säkerställa hög livsmedelskvalitet avseende fiskeprodukter
- stödja utvecklingen av vattenbruk
- finansiera vetenskaplig forskning och statistikinsamling för att ge underlag för politiska beslut

Havs- och Vattenmyndigheten ska redovisa effekter av de insatser som vidtagits för att säkerställa ett effektivt genomförande av regelverket för den gemensamma fiskeripolitiken. Särskilt avseende införandet av landningsskyldigheten, dvs att ingen uppfiskad fisk får kastas tillbaka i havet utan måste landas och registreras.

3.3.9 FN:s hållbarhetsmål (Sustainable Development Goal, SDG) – Agenda 2030

Den 25 september 2015 antog FN:s medlemsländer Agenda 2030, en universell agenda som inrymmer Globala mål för hållbar utveckling. De 17 globala målen har i sin tur 169 delmål och 230 globala indikatorer.

De globala målen och Agenda 2030 är den mest ambitiösa överenskommelsen för hållbar utveckling som världens ledare någonsin har antagit. I begreppet hållbar utveckling integreras de tre dimensionerna av hållbarhet: social, ekonomisk och miljömässig. Med de globala målen har världens ledare förbundit sig till att uppnå fyra fantastiska saker till år 2030:

- Att avskaffa extrem fattigdom
- Att minska ojämlikheter och orättvisor i världen
- Att främja fred och rättvisa
- Att lösa klimatkrisen

Med hjälp av de globala målen är vi den första generationen som kan utrota fattigdomen, och den sista som kan bekämpa klimatförändringarna. Havs- och Vattenmyndigheten ska med utgångspunkt i ordinarie verksamhet och uppdrag integrera Agenda 2030 i en nationell kontext. Myndigheten ska även redogöra

för i vilken utsträckning dess verksamhet har bidragit till genomförandet av Agenda 2030, inklusive delmålen inom mål 6 *Rent dricksvatten* och 14 *Hållbart utnyttjande av marina resurser* med slutdatum 2020.¹²

Mål 14 formuleras: *”Bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt för en hållbar utveckling”*. Avgörande steg ska tas för att svenska miljömålen ska nås. För hållbarhetsmål 14 är flera miljömål relevanta, t.ex. Generationsmålet, Hav i balans samt levande kust och skärgård, Ingen övergödning, Giftpri miljö, och Ett rikt växt- och djurliv. Flera steg på vägen har tagits, men regeringen vill öka takten och åtgärder måste vidtas inom alla relevanta politikområden för att målen ska nås. Regeringen beslutade därför i maj 2018 i ett tilläggsdirektiv till Miljömålsberedningen om att ta fram en strategi för förstärkt åtgärdsarbete för bevarande och hållbart nyttjande av hav och marina resurser.

Regeringens omfattande satsning på havs- och vattenmiljö, Rent hav, bidrar till minskade föroreningar och minskar marint skräp samt stärker lokala åtgärder mot övergödning. Satsningen inkluderar bl.a. ett uppdrag till Naturvårdsverket om utsläpp av mikroplaster och en utredning om minskad övergödning.

Sverige har infört ett förbud mot mikroplaster i vissa kosmetiska produkter och regeringen arbetar aktivt för att minska mängden plastavfall som hamnar i hav och sjöar. Regeringen är även aktiv i EU-arbetet för att minska tillflödet av marint skräp till havet.

3.3.10 Havs- och Vattenmyndigheten

Havs- och Vattenmyndigheten har bl.a. följande uppdrag:

- Sveriges miljö kvalitetsmål: HaV ska redogöra för hur myndigheten arbetar för att en ekosystembaserad fiskförvaltning ska vara en integrerad del i att uppfylla målen i havs- och vattenförvaltningen samt miljömålen.
- Marin pedagogik: HaV ska redovisa effekterna av det stärkta arbetet med utbildning för hållbar utveckling inom havs- och vattenfrågor, särskilt marin pedagogik. Kunskapsutbyte och samverkan med berörda aktörer, särskilt från lokal nivå, och myndigheter samt Unescos arbete inom marin pedagogik ska beaktas.
- En sammanhållen landsbygdspolitik: HaV ska redovisa hur man i samverkan med andra statliga aktörer bidragit till en sammanhållen landsbygdspolitik. Utgångspunkten för rapporteringen är Tillväxtverkets uppdrag N2018/04123/HL. Havs- och Vattenmyndigheten ska även redovisa hur myndigheten i samverkan med andra statliga aktörer bidragit till uppfyllandet av den nationella livsmedelsstrategin.
- Hållbart nyttjande och hållbar förvaltning: HaV ska inom ramen för sitt arbete med ett hållbart nyttjande och en hållbar förvaltning av fiskresurserna redovisa hur myndigheten beaktat blå näringars, inklusive fiskerinäringens och vattenbrukets, förutsättningar och vilka effekter myndighetens arbete och förvaltningsbeslut har haft på fiskerinäringens utveckling. Redovisningen ska särskilt belysa utvecklingen av det småskaliga kustnära fisket.
- Innovation och hållbar blå ekonomi: HaV ska inom ramen för sina övergripande mål samt till den nationella maritima strategin, återrapportera hur de utvecklar och främjar arbetet med innovation kopplat till hållbar blå ekonomi.
- Kostnadseffektiva regelverk: HaV ska redovisa effekter av det arbete som vidtagits för att se till att de regelverk och rutiner som myndigheten förfogar över är kostnadseffektiva och förenklar för medborgare och företag. Myndigheten ska vidare rapportera de åtgärder som gjorts för att underlätta för företagen att göra rätt och minimera den administrativa bördan för företagen i linje med livsmedelsstrategins mål. Regelförenklingen ska särskilt fokuseras på småskaligt fiske, kustnära fiske och vattenbruk.

---

¹² UNDP, webb Globala målen, <https://www.globalamalen.se/>

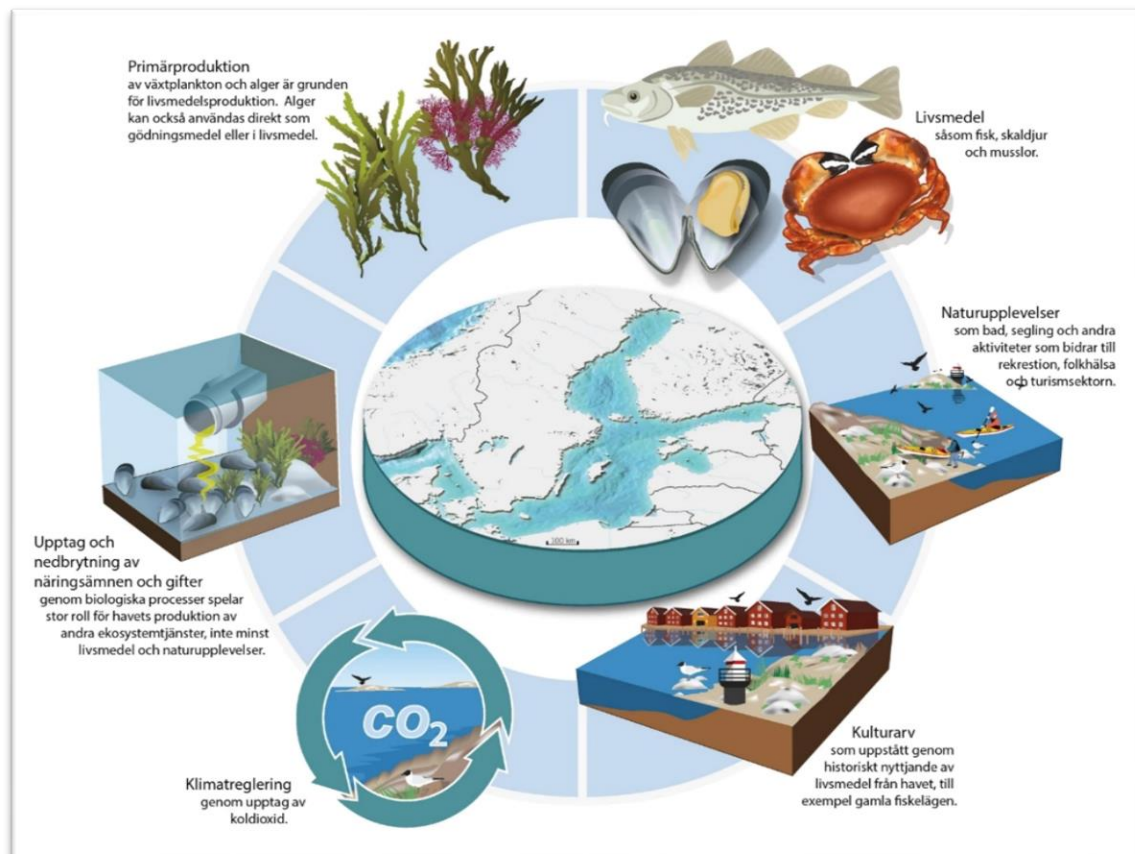
3.4 Ekosystemtjänster

Ekosystemtjänster är produkter och tjänster från naturen som bidrar till människors välfärd och välbefinnande, exempelvis produktionen av mat och rening av vatten.

Ekosystemtjänster delas ofta in i fyra kategorier: stödjande, reglerande, försörjande och kulturella:

- **Stödjande** ekosystemtjänster är grundläggande funktioner i ekosystemen som är en förutsättning för alla de andra ekosystemtjänsterna, till exempel fotosyntes och biokemiska kretslopp, samt livsmiljöer för arter såsom fisk.
- **Reglerande** ekosystemtjänster är nyttan människor har av ekosystemfunktioner som påverkar miljöfaktorer. Det handlar till exempel om klimatreglering, som att växthusgaser fångas in, och nedbrytning av näringsämnen för att motverka övergödning i våra vatten och hav.
- **Försörjande** ekosystemtjänster är de livsnödvändiga resurser som naturen tillhandahåller, till exempel livsmedel, rent vatten och råvaror.
- **Kulturella** ekosystemtjänster omfattar andliga och upplevelsemässiga värden som bidrar till vårt välbefinnande, till exempel miljöer för inspiration och rekreation, som dykning, fritidsfiske och andra naturupplevelser.

Ekosystemtjänsterna ses som avkastningen och produktionen från ett rent och friskt hav, se figur 8.

Figur 8: Exempel på ekosystemtjänster. Illustration: Havs- och Vattenmyndigheten.

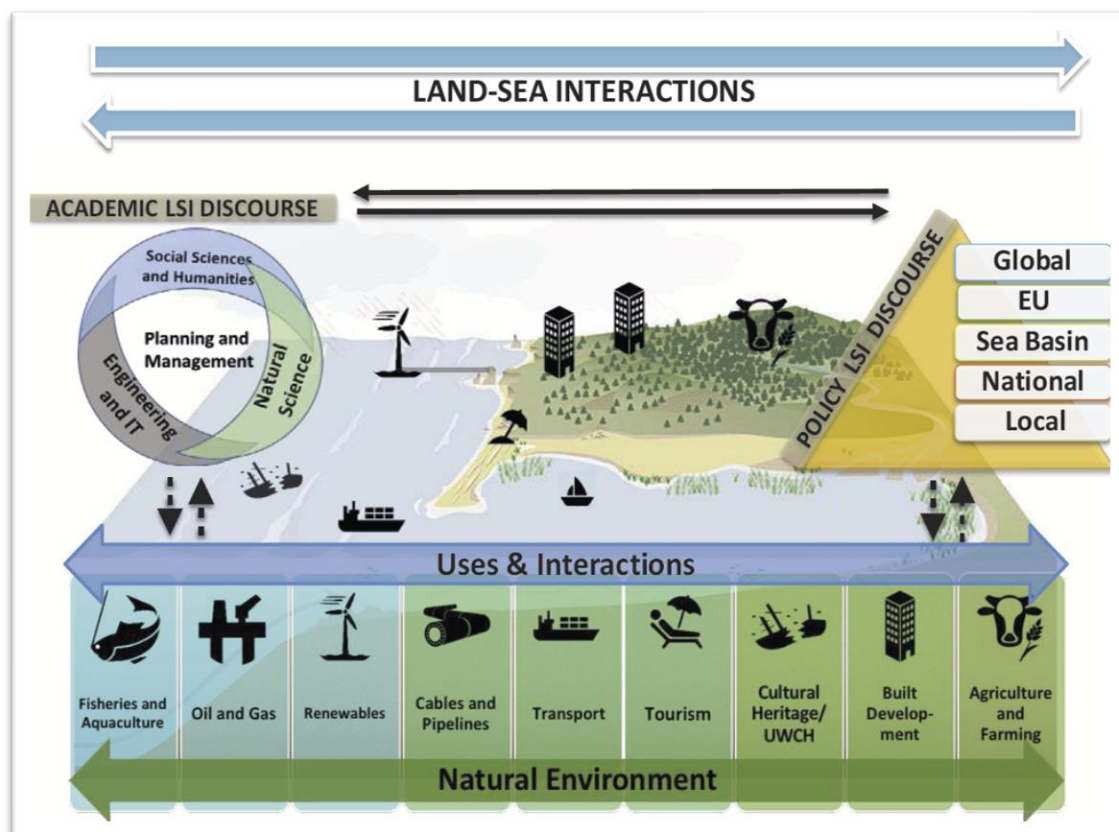
4 Land-Hav-överskridande frågor

Som beskrivits tidigare i rapporten så är gränser mellan förvaltningar och planeringsansvar komplicerat i frågor där land och hav möts. Flera koncept finns för att lyfta dessa frågor. Härunder presenteras de två ledande.

4.1 Land Sea Interactions, LSI

Land Sea Interactions är ett begrepp som härstammar ur EU:s havsplaneringsdirektiv där det introducerades eftersom alla länder, t.ex. Sverige, inte planerar ända in till kustlinjen och för att den viktiga kustzonsplaneringen därmed inte skulle glömmas av. Vissa forskare använder begreppet LSI för att arbeta vidare med att beskriva land-hav-överskridande frågor. Inom PanBalticScope tog Nordregio fram illustrationer och en rapport för att försöka bena ut begreppen och förklara konceptet.¹³

Illustrationen nedan försöker beskriva och visa på komplexiteten i att det inom detta gränsområde är så många olika användningar och ekosystemtjänster som berörs av så många olika förvaltningsområden och på så många olika förvaltningsnivåer. Alla dessa interagerar med varandra, vilket kan göra det svårt att se helheter och därmed att nå mål, se figur 9.

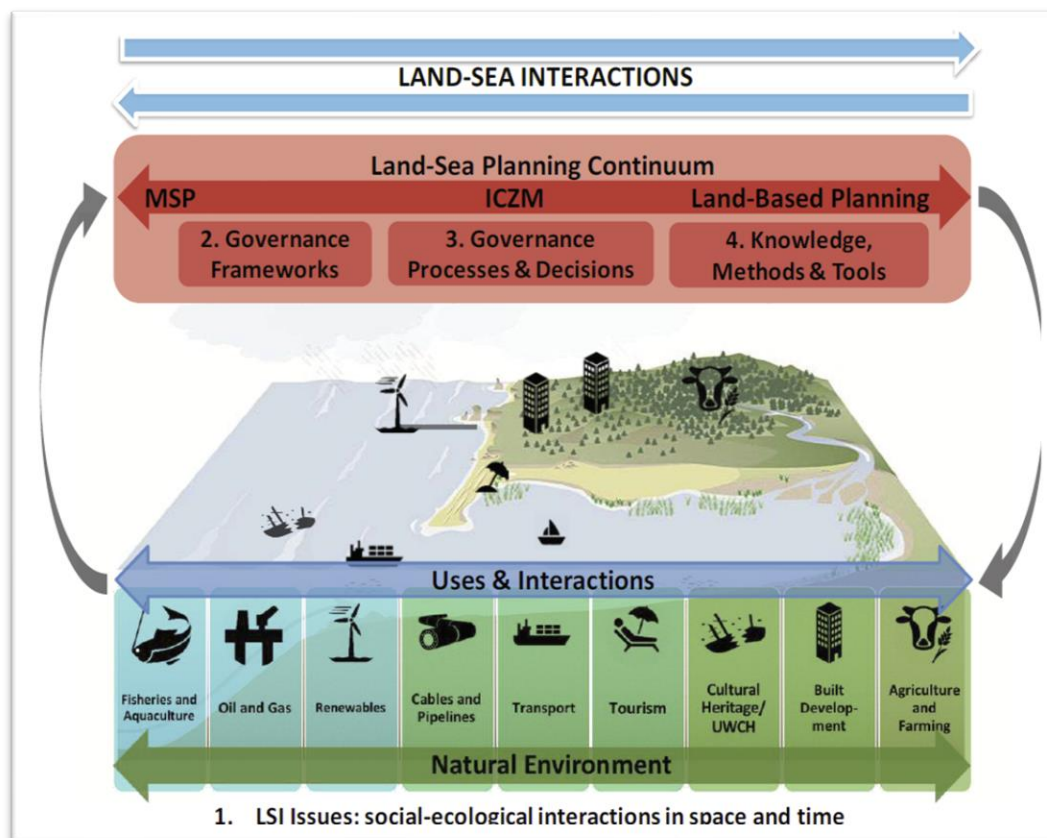

Figur 9: Illustration av interaktion mellan användningar och ekosystemtjänster där land och hav möts, LSI: vetenskapligt engageras flera olika områden och juridiskt finns regleringar på alla nivåer från lokal till global. Illustration: Sarah Mahadeo & Andrea Morf, Nordregio.

¹³ Lessons, stories and ideas on how to integrate Land-Sea Interactions into MSP, Morf, A., (ed) Cedergren, E., Gee, K., Kull, M., Eliassen, S. (2019), Nordregio, Stockholm.

Land-Hav-överskridande frågor delas här upp i fyra delar som tillsammans utgör LSI-systemet, se figur 10:

1. Människors användningar och interaktioner med/i miljön – de Land/Hav-överskridande frågorna i planering och förvaltning.
  - a. Exempel: areella näringar, turism och friluftsliv, infrastruktur.
2. Styrningssystem som styr förvaltning och planering enligt punkt 1. De institutionella ramarna för det och hur väl de interagerar i Land/Hav-överskridande frågor.
  - a. Exempel: vindkraftsprojektering för energiproduktion – samma verksamhet men tillståndsprocesser på land handläggs av Länsstyrelsen och till havs av Mark- och Miljödomstolen.
3. Styrningsprocesser och beslut i förvaltning och planering. Även involverande av de många marina aktörerna, såsom användare och andra intressenter, samt inkludering av dem i förvaltnings- och planeringsprocesserna.
  - a. Exempel: miljötillståndsprocesser, översiktsplanering, strategiarbete.
4. Kunskap och metoder som behövs för de tre punkterna ovan.
  - a. Exempel: arbetsrutiner, medvetenhet, hantering av osäkerheter och kunskapsbrister.

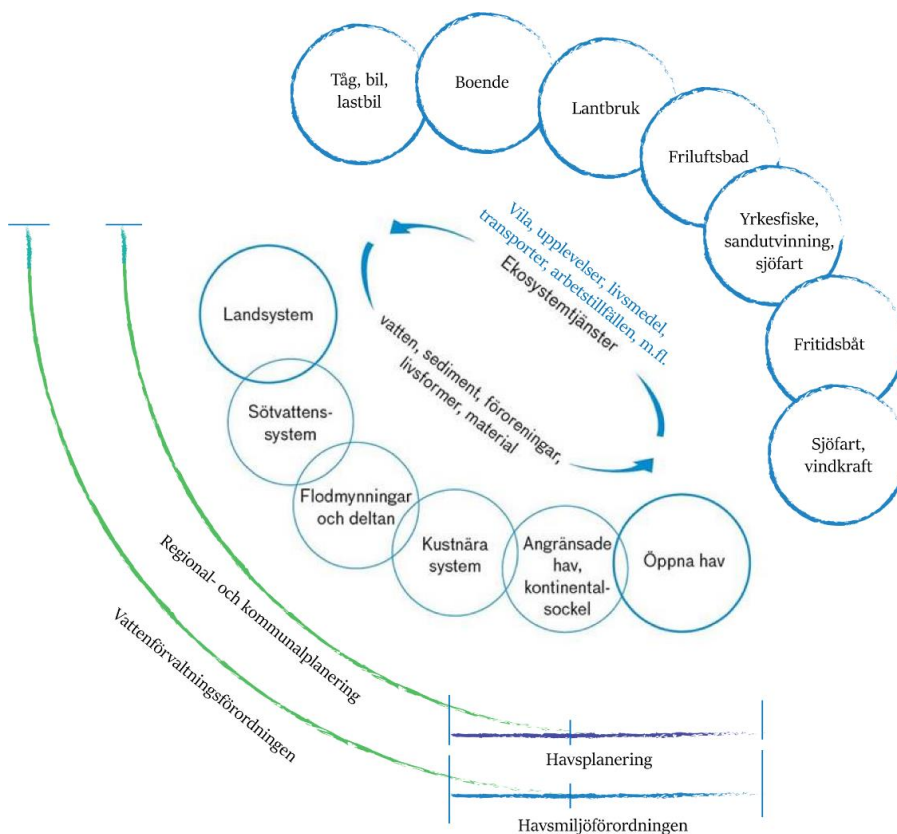
Figur 10: Sammanhanget mellan de fyra delarna i Land-Hav-överskridande frågor. **Blå pil:** mänskliga land-hav-användningar; **Grön pil:** miljö- och naturprocesser; **Röd pil:** styrning: förvaltning och planering; **Grå pilar:** påverkan mellan blå-gröna land-hav-interaktioner & ena sidan och land-hav-planeringen som förvaltar dem. Illustration: Sarah Mahadeo & Andrea Morf, Nordregio.

4.2 Source-to-Sea (S2S)

Konceptet Från Källa till Hav, Source-to-Sea (S2S), har arbetats fram av forskare på Stockholm International Water Institute (SIWI). SIWI menar att endast först nyligen har världen kommit att verkligen förstå de många viktiga kopplingarna mellan land, sötvatten och hav. De pekar på att i allmänhet har land-, sötvatten- och marina miljöspecialister tenderat att arbeta oberoende av varandra, med begränsat samspel. Med ny insikt i de komplexa förhållandena mellan olika ekosystem, på land och i floder, deltan, flodmynningar, nära kusten och i haven, kommer en växande insikt om att en mer holistisk strategi behövs. S2S har en mer global bakgrund och stöds av flera FN-organ.

S2S bygger på att all vattenförvaltning kan knytas samman av flöden. Såsom flöden av vatten, föroreningar och livsformer. Dessa flödar från höglänta områden på land ner mot kusten och ut i havet. Men konceptet har även ett återflöde som utgörs av ekosystemtjänster som ger tillbaka till systemen uppströms. Konceptet bygger även på att förvaltning och planering är verktygen som ska användas för att förbättra flödena. Detta brukar illustreras av mittendelen i illustrationen nedan. För att se S2S i samma sammanhang som övrigt i denna rapport så har motsvarande användningar och förvaltningsnivåer lagts till den ursprungliga S2S-figuren, se figur 11.¹⁴ SIWI har inom samarbetet S2S Platform tagit fram en handledning för de som vill arbeta med att implementera S2S.¹⁵

Figur 11: Ekosystemtjänster i sammanhang med användning och form av förvaltning och planering. Efter "Från källa till hav (S2S)"-konceptet av Jakob Granit et al. Utveckling: Susanne Gustafsson.

¹⁴ Granit, J., Liss Lymer, B., Olsen, S.B., Lundqvist, J., Lindström, A., 2014. Water Governance and Management Challenges in the Continuum from Land to the Coastal Sea – Spatial Planning as a Management Tool (SIWI Paper No. 22). Stockholm International Water Institute (SIWI), Stockholm, Sweden.

¹⁵ Mathews, R. E., Tengberg, A., Sjödin, J., & Liss-Lymer, B. (2019). Implementing the source-to-sea approach: A guide for practitioners. SIWI, Stockholm

Tre Skärgårdar

Tre Skärgårdar stimulerar till idéskapande och utreder utvecklingsmöjligheter i skärgårdsområdet Stockholm-Åland-Åbo. Vi samlar företag, myndigheter och organisationer i ett innovationskluster för att ge dem möjlighet att påverka projektets aktiviteter.

www.treskargardar.com

